

Innspill fra Kjøtt- og fjørfebransjens Landsforbund (KLF) til jordbruksforhandlingene 2021/22

Innholdsfortegnelse

Verdikjedetenkingen må forsterkes	2
Produksjonsambisjoner for norsk jordbruk.....	2
Importvernet og toll-administreringen kan spille bedre med markedet	2
Produsentøkonomi og handlingsrom	3
Sau/lam.....	3
Storfe	3
Svin	4
Egg	4
Tiltak	4
Sau ut av markedsreguleringen.....	4
Kvalitetstilskudd Lam.....	5
Egg – Reell PGE for miljøinnredet bur, om ikke bør den fjernes.....	5
Egg – Betaling for egg på dobbel mottaksplikt.....	5
Telledato – bør byttes ut med løpende, faktiske registreringer.....	6
Uttak av reguleringslager og tillitt til reguleringssystemet	6
Gjødsel fra fjørfe – alternativ bruk.....	6
Tilskudd til avlsorganisasjoner – ScanPig må inn	6
Biogassproduksjon må unngå proteiner som alternativt kan gå til mat eller fôr	7
Innfraktordningen – mer enn nok i potten	7
RÅK	8
KSL	8
Tilskudd til økologisk produksjon	8
Fellesløsninger	9
Klimasmart landbruk – insentiv til bønder som foretar klimaanalyse	9
Dataflyt og nye bransjemuligheter.....	9
OPS-Landbruk – statlige etater må få bidra mer når de ser nytteverdien	10
Opplysningskontorene	10
Dyrevelferdsmotivert avvikling med standardisert løsning	10
Bærekraft må være nøkkelordet som er sterkere enn klima	11
Ernæring og kostholdsråd	11
Matvaresikkerhet og beredskapsløsninger	11

Verdikjedetenkingen må forsterkes

Kjøtt- og fjørfeforbund (KLF) har gjennom årene vært tydelige på holdningen om at mest mulig av pengene gjennom jordbruksavtalen bør gå direkte til bonden. Vi har ment at dette er den beste måten å styrke bøndernes økonomi på, noe vi ser på som svært viktig.

KLF mener fortsatt at det er et mål at penger som skal gå til bonden, går mest mulig direkte dit. Samtidig har det de siste årene blitt stadig tydeligere at mange saker løses best i felleskap; både horisontalt og vertikalt i verdikjeden. For disse oppgavene blir ofte spørsmålet hvordan de skal finansieres.

Landbrukssektoren har en lang historie med å fellesfinansiere gode bransjeløsninger. Modellen med omsetningsavgift har bidratt til at landbruket har kunnet drive effektiv markedsføring av sine produkter, tilrettelegge for faglig kompetanseheving, utvikle oppfølgingsprogrammer og styringsverktøy for bønder og bransje, bekjempe dyresykdommer, satse på økologisk mat og mye mer.

Det er likevel slik at hvordan forutsetningene, som ligger til grunn for å kunne bruke omsetningsavgift som finansieringskilde, fortolkes i dag kan begrense mulighetene for å få fellesfinansierte viktige bransjeoppgaver med en slik avgift.

Begrensingen kan ramme tiltak og aktiviteter innenfor klima, bærekraft, dyrevelferd og ernæring. KLF ser klart fordelene for at jordbruket, og hele verdikjeden, fortsetter å utvikle og drifte nye, sterke felles- og bransjeløsninger på disse områdene i den norske matkjeden.

Årets jordbruksavtale må legge grunnlaget for økt handlingsrom til å kunne finansiere gode og kloke bransjetiltak gjennom omsetningsavgiften. Behovet for å skape tilstrekkelig tillitt hos forbrukere og politikere om at samfunnsoppdraget til aktørene i den norske verdikjeden for mat løses slik det skal, er stort. Med de bransjemessige utfordringene som den husdyrbaserte delen av norsk landbruk står overfor, mener KLF at slike tiltak vil være det som gir best «forretning» på omsetningsavgiften for bønderne sannsynligvis hele dette tiåret.

Produksjonsambisjoner for norsk jordbruk

I norsk jordbruk er målet at den norske produksjonen skal dekke 100 prosent av behovet for produkter der dette er mulig. Gradvis er mulighetene til å regulere vekk overskudd fra det norske markedet fjernet. For fjerning av ferdig produserte varer fra markedet, er det i praksis bare dyrefôr eller destruksjon som er alternativet. Dette er en dårlig økonomisk, klima-, bærekraft- og omdømmemessig sak.

Samtidig, når vi ser bort fra pandemien, ser vi tegn til redusert forbruk av norsk kjøtt. Behovet for produksjonsregulerende tiltak øker, slik at tiltak for å fjerne overskudd fra markedet kan reduseres.

Avtalepartene må igangsette en reell utredning for å avklare hva som skal være et hensiktsmessig forsyningsnivå av den norske produksjonen for at norsk landbrukspolitikken skal framstå som langsiktig bærekraftig, gitt de nasjonale og internasjonale rammevilkår Norge har forpliktet seg til.

Importvernet og toll-administreringen kan spille bedre med markedet

For å dekke råvarebehovet ut over det norske jordbruk kan levere, må Norge ha et velfungerende importvern. I det ligger det at importvernet - i tillegg til å stanse import når det er hensikten - effektivt og rasjonelt skal åpne for import av riktig råvare, av rett kvalitet, og til riktig tollsats når det er underdekning i markedet.

En «systemsvakhet» med dagens løsning er at den ikke fungerer for sau. Sau og lam er i tolltariffen klassifisert på samme posisjoner. Det gjør det i praksis umulig å åpne for import av sau uten at også lam importeres. Det er behov for at avtalepartene adresserer dette problemet.

Kvotene som ikke omsettes på auksjon er viktig for en del eksportørland fordi de gir målrettet bidrag for å styrke utviklingen av disse landenes landbruk samt bidrar til fattigdomsbekjempelse. For kjøtt gjelder dette særlig Namibia, Botswana og Eswatini.

Samspillet mellom norsk produksjon og import påvirker muligheten til å hente inntekter til norske bønder fra markedet. Markedsbalanse når det gjelder stykningsdelers/sorterings er viktig for at norske bønder skal kunne ta ut markedsinntekter som er forventet av Stortinget.

KLF mener det er et betydelig forbedringspotensial i samspillet mellom import og nasjonal produksjon som kan bidra til å bedre markedsbalansen. Dette kan, og må, gjøres slik at eksportør-landene likevel sikres eksport av samme volum kjøtt til Norge.

I dagens avtaler har norske myndigheter bare definert importvolum på bestemte tollposisjoner pr år. KLF ser flere alternative måter å gjøre forutsetningene for import noe mer finmasket i den hensikt å oppnå bedre samspill med det norske markedet, og bidrar gjerne i dette arbeidet.

Produsentøkonomi og handlingsrom

Produsentøkonomien må være tilfredsstillende til at det oppnås en langsiktighet i næringen og som gjør at bøndene kan forvente rimelig lønnsomhet over tid.

Slik KLF nå ser det, er de langsiktige utsiktene til lønnsomhet mindre forutsigbare enn på mange tiår. Kortsiktig, med tomme reguleringslagre og underdekning, er utsiktene bedre fordi det er mulig å oppnå forutsatte markedsinntekter. Derfor blir det enda viktigere hvilke signaler avtalepartene gir for å sikre de langsiktige inntektsvilkårene.

Sau/lam

Dagens markedsituasjon for sau/lam er «OK»; veldig mye bedre enn den har vært, men sannsynligvis ikke så god når pandemien er bekjempet som den ser ut til nå. En engrosprisøkning som stimulerer til økt produksjon av lam uten at forbruket vokser, vil raskt bidra til betydelige reguleringslagre igjen. For sau er det imidlertid rom for å øke prisen noe tatt i betraktning underdekningen siste halvår. Avtalepartene bør legge til grunn en økonomisk utvikling som gir kostnadskompensasjon for lam uten å stimulere til produksjonsøkning. For sau bør prisen økes med 1-2 kroner.

Storfe

Vi er nå i ferd med å nå full dekning av storfekjøtt i det norske markedet (i et normalår) hensyntatt de kvoter som eksisterer. Det er urealistisk å se for seg at etablerte WTO-kvoter og andre bilaterale kvoter som Norge har inngått, herunder kvoter som har til intensjon å utvikle landbruket i fattige land, ikke blir benyttet.

Det varsles om at mordyr-økningen på ammeku var på 6000 i 2020; en vekst som tilsier at det er mer på gang i 2021. I tillegg forventes den økte ku-slaktingen i 2021 å re-etablere produksjonsnivået fra før korona-tiden.

Det hersker derfor meget stor usikkerhet i forhold til hva som vi skje i storfekjøttmarkedet når pandemien er over. Vi oppfordrer avtalepartene til å finne løsninger i kombinasjon mellom markedsuttak pris og tilskudd som til sammen gir kostnadskompensasjon. Virkemidler som stimulerer til økt utmarksbeiting og økt bruk av grovfôrressurser anbefales benyttet.

Svin

Svinekjøttsektoren har hatt en bedre markedsituasjon enn på mange år. Årsaken er til dels underdekning og fortsatt høye svinepriser internasjonalt. Til tross for dette ser vi svært lav investeringsvilje og satsing i næringen. Beslutning om endring av konsesjonsregleverket oppfattes etter KLFs vurdering å være en sterkt medvirkende årsak til dette. Dersom den lave investeringsviljen vedvarer, må avtalepartene vurdere å revidere justeringen av regelverket slik at investeringsinteressen øker i næringen.

For svinebøndene bør det legges til rette for en begrenset reallønnsvekst. KLF anbefaler en målprisøkning i størrelsesorden 75 øre/kg ut over kostnadskompensasjonen.

Egg

Overproduksjonen på egg er vedvarende og belaster økonomien i bransjen i betydelig grad. Utfordringene med å begrense overproduksjon skyldes mange forhold. Innretningen på markeds-reguleringen bidrar sannsynligvis like mye til å stimulere til overproduksjon, som til å begrense den. Kombinasjonen av den frie etableringsmulighet som mottaksplikten åpner for, og begrensninger i forsyningsplikten, svak mobilitet av produsenter mellom eggpakkerier, en forsyningsplikt som oppleves uforutsigbar i tilførsel av ulike kvaliteter og prising av disse, synliggjøres ved at selv i et Koronaår er det overproduksjon.

Slik markedsreguleringen for egg nå er innrettet, vil selv svært begrenset økonomisk stimulans kunne utløse ukontrollert nyetablering, med påfølgende betydelige negative økonomiske konsekvenser for etablerte produsenter. Selv med overskudd i eggmarkedet og moderat prisnivå, er det nå betydelige insentiver for å investere.

KLF mener det er lite rom for å stimulere økonomien i produksjonen ut over kostnadskompensasjon.

Det betyr ikke at KLF er fornøyd med inntektsnivået til eggprodusentene, men oppfordrer avtale-partene til å gjennomgå og endre hvordan denne sektoren reguleres. Målet må være at produsentinntektene stabilisere seg på et komfortabelt nivå, uten at det skaper sterk stimulans til overproduksjon.

KLF mener imidlertid at avtalepartene bør ta ansvar og legge til rette for at det blir relativt lik inntekts-utvikling for begge de godkjente markedsregulerte produksjonsformer for egg. I januar 2020 var lønnsevnen pr time for egg fra miljøinnredede bur svekket med 45 prosent fra januar året før, mens for frittgående var fallet mindre enn 6 prosent. På dette tidspunktet var lønnsevnen pr time for egg fra innredete bur 37 prosent av den for frittgående.

Så lenge markedsregulator har ansvar for å sette en PGE for egg fra innredede bur, må ambisjonen for inntektsnivået for begge produksjonstypene være like.

Tiltak

Sau ut av markedsreguleringen

I 2018 var reguleringslagrene fulle av sau. I 2019 ble lagrene fylt opp av lam. I 2020 ble det tomt for sau og i det norske markedet ligger det an til reell underdekning i 9 måneder. Det er på tide å slå fast at markeds-reguleringen for sau, i ordningen for sau/lam, ikke fungerer. For sau skaper ordningen ikke balanse i markedet, den er dyr for produsentene når det er overproduksjon, den skaper kunstig underdekning med tappt norsk salg og importbehov, den skaper råvaretrøbbel for industrien og utfordringer med å dekke forbrukerretterspørselen.

KLF anbefaler at sau tas ut av markedsreguleringen slik at markedet vil finne sin langsiktige balanse. Om ikke avtalepartene mener de er beredte til å foreta denne beslutningen nå, bør de som minimum få spørsmålet utredet med sikte på beslutning neste jordbruksoppgjør.

Kvalitetstilskudd Lam

Kvalitetstilskudd på lam overgår avregningsprisen for lam opptil ca 13 kg. Avregningsprisen på disse lammene er lav, og under halvparten av prisen på lam med normal vekt. Slaktebidraget pr kg er høyt. Dette gjør at engrosprisen er nesten den samme (93 prosent av) som for lam med normal vekt.

En stadig større andel av disse lammene blir klassifisert i klasse O+ eller bedre, og mange lam blir levert til kjøpere av lam på forsyningsplikten. For skjæreleddet gir disse lite utbytte/få kg og små/ukurante produkter av lår, pinnekjøtttråstoff etc som er vanskelig å selge videre til industrikunder.

Stimulering av produksjon av de lettere rasene for lam (uavhengig av om de oppnår klasse O etter R) fungerer dårlig for industrien. Det er derfor klart ønskelig å redusere antallet lette lam til industrien.

Samtidig kan disse små lammene kanskje fungere godt for noen småskalaprodusenter osv.

KLF foreslår å forandre ordningen slik at den stimulerer færre små lam, eventuelt kutte ut at de lette får tilskuddet.

Egg – Reell PGE for miljøinnredet bur, om ikke bør den fjernes

Som markedsregulator er oppgaven å påse at de priser som oppnås i markedet gir bonden den inntekten som det er forventet at Jordbruksoppgjøret skal gi. I uttalelsen har vi tidligere vist dramatisk forskjell i økonomien i de to produksjonsformene (miljøinnredede bur eller frittgående).

I grunnlagsdokumentet for 1. halvår 2020 ble følgende kommunisert: «Samtidig må det gis signaler om at produsenter med miljøinnredning må omstille produksjonen til frittgående løsninger i takt med endrede markedskrav».

Det er et faktum at deler av det norske markedet fortsatt ønsker egg fra produksjon i innredede bur, selv om salget i dag utgjør bare 5-10 prosent av markedet. S KLFs oppfatning er at selv om det er slik at markedsregulator Nortura alene, og basert på egne vurderinger, skal fastsette PGE og prisløyper for egg, må det gjøres slik at ulike produksjonsformer får noenlunde samme inntektsutvikling. Bøndene med produksjonsformer som skjer innenfor rammene av det Stortingets har vedtatt er lovlig, må kunne forvente dette.

Dersom avtalepartene har en annen oppfatning av dette, må produsentene og markedet gjøres uttrykkelig kjent med at det ikke er intensjonen at PGE for egg fra innredede bur skal søke å oppnå inntektsmålet.

Alternativt bør markedsregulator slutte å utarbeide PGE og at ordningen med en PGE for egg fra innredede bur avvikes.

Egg – Betaling for egg på dobbel mottaksplikt

KLF registrerer at medlemsbedrifter som leverer egg til markedsregulator på dobbel mottaksplikt, får oppgjør etter betingelsene som gjelder for innredede bur uavhengig av produksjonsform. Ved dobbel mottaksplikt er det en forutsetning at de private aktørene mottar samme oppgjør som Nortura selv gjør ved leveranser til regulering. I forbindelse med Omsetningsrådets behandling av regulering av egg til miljøfôr i august 2020 skriver Nortura: «Kostnaden med å bruke egg til miljøfôr er råvareverdien av usorterte overskuddsegg som kan anslås til ca kr 18,00 pr/kg.»

Det må være et krav at egg som leveres på dobbel mottaksplikt gjøres opp i forhold til de priser som gjelder for de ulike produksjonsformer. Spesielt når det fremstår som om eggene i videreførelsen oppnår en høyere pris.

Ettersom markedsregulator har uttrykt at de ikke har kunder, annet en markedsregulering, med egg fra innredede bur, vil en lav prising av slike egg bare ha til hensikt å undergrave funksjonen til dobbel mottakspunkt for egg fra frittstående produksjon.

Alternativt bør altså markedsregulator slutte å utarbeide PGE for egg fra innredede bur, slik at PGE for frittstående benyttes ved leveranser på dobbel mottakspunkt.

Telledato – bør byttes ut med løpende, faktiske registreringer

Ordningen med telledato for å avgjøre ulike tilskudd som produksjonen på gården er berettiget for, er en gammeldags løsning som bidrar til en suboptimal tilpasning av tilførselene av slakt i forhold til markedets behov. Ordningen medfører at det periodevis står slaktemodne dyr på fjøs og venter på prisoppgang samtidig som det er behov i forbrukermarkedet.

Telledato-løsningen medfører dårlig utnyttelse av kapasitet i industrien, underdekning av norsk vare, økt import og i siste instans dårligere økonomi for bonden.

Avtalepartene bør på nytt igangsette et arbeid med sikte på at tilskuddsbeløpene kan beregnes fortløpende til den enkelte produsent basert på løpende, registrert informasjon om hvor mange dager det enkelte dyr har stått i besetningen.

Uttak av reguleringslager og tillitt til reguleringsystemet

Hvordan fordelingen av uttaket fra reguleringslagrene er mellom aktørene, er en viktig faktor å bedømme når en skal se om reguleringsystemet virker likt for alle. Ettersom det norske regulerings-systemet bygger på at alle aktørene alltid skal ha samme dekningsgrad av norsk vare, er forventningen at uttaket fra reguleringslageret skal stå i forhold til aktørenes markedsandel.

Over tid ser vi store variasjoner, men gjennomgående opplever vi at KLFs medlemsbedrifter står for en vesentlig større andel, enn det som vil være naturlig dersom dekningsgraden av ferskt slakt var lik på ukebasis. Dette til tross for at det er almen forståelse i bransjen at frosne helt slakt er et dårlig alternativ til ferskt slakt eller frosne stykningsdeler.

KLF ber avtalepartene legge føringer, eller iverksatte tiltak, som innebærer at markedsregulator normalt og over tid står for et uttak fra reguleringslager i tråd med sin markedsandel.

Gjødsel fra fjørfe – alternativ bruk

I deler av landet er det stor interesse for å utnytte gjødsel fra fjørfe som råstoff til varmekilder i landbruket fremfor lange transporter til egnet spredeareal eller biogass.

Avtalepartene oppfordres til å igangsette en gjennomgang av regelverket samt foreta eventuelle tilpasninger som gjør dette mulig.

Tilskudd til avlsorganisasjoner – ScanPig må inn

Partene er enige om hvilke organisasjoner som kan få støtte over ordningen, men ScanPig er utelatt fra den listen. Vi ber om at ScanPig fra årets jordbruksavtale kommer inn på listen som stønadsberettiget.

ScanPig kontrollerer i dag en egen foredlingsbesetning av Hampshire og driver aktivt avlsarbeid i samarbeid med HKScan og JSR (England). Den norske besetning er i dag en av tre besetninger som leverer avlsdyr på toppen av den svenske avlspyramiden. Det skjer gjennom en eksport estimert til 40-50 råner i året.

KLF registrer at Norsk Fjørfe (NFL), som ikke selv driver avl, kan søke om støtte til påvirkning av avlsarbeid i regi av internasjonale avlsselskaper. Vi mener at ScanPig må ha minst samme anledning som NFL har til å søke midler fra denne ordningen.

Biogassproduksjon må unngå proteiner som alternativt kan gå til mat eller fôr

Det pågår nå en stor kamp om den fremtidige tilgangen på råvarene fra slakte- og skjæreanleggene. Biogassindustrien er stadig mer på offensiven for å sikre seg deler av råstoffet til sine anlegg. Dette er en svært ugunstig, suboptimal og negativ situasjon for norske bønder!

I dag håndterer Biosirk om lag 2/3 av slakteavfallet i Norge, eller i størrelsesorden 200 000 tonn. Det inkluderer kadaverinnhenting i hele landet, herunder også utrangerte verpehøns samt SRM. Råstoffet brytes ned i ulike anvendelige fraksjoner som brenselolje, fôrfett, gjødsel, petfood etc. Forsvinner fôrfettproduksjonen fra Biosirk må 16 000 tonn erstattes; mest nærliggende med palmeolje. I praksis er det eneste utslippet fra virksomheten til Biosirk vann og ev noe lukt.

Pr i dag er rent svinemjøl og rent fjørfemjøl godkjent som fôr til akvakultur, og rent fjørfemjøl vil bli tillatt i svinefôr og rent svinemjøl vil bli tillatt i fjørfefôr i "overskuelig" framtid. Produksjonsteknisk er det ikke mulig å innfri oppstilte krav for dette i Norge i dag. I framtiden vil det imidlertid komme flere muligheter til å bruke mer av proteinene fra slakteavfallet til fôr.

Biosirk har i dag også et samfunnsoppdrag gjennom å ha en beredskapskapasitet for å kunne motta dyr som må avlives ved et sykdomsutbrudd etc.

Gjennomsnittsverdien for produkter levert fra Biosirk er ca 2 kr/kg. Det innebærer at det som ved ordinær søppelhåndtering betales gatefee i gjennomsnitt på ca 80 ør/kg for at virksomheten skal gå rundt. For norske bønder finnes det i dag ikke noe alternativ løsning for lovlig håndtering av kadaver eller for SRM fra bedriftene. Som følge av de svært lave produktverdiene er bedriften meget volumsensitive; faller volumet øker ubønnhørlig og umiddelbart enhetskostnadene for produsert vare. Konsekvensen er økt gatefee som belastes bonden på de deler av volumet som ikke har alternativ anvendelse.

Biogass-anleggenes kraftige subsidiering, både direkte og på drift, setter dem i stand til å bli reelle utfordrere på deler av slakteriråstoffet. Den andelen av slakteriråstoff som inngår i biogass, må påregnes som tapt for annen bruk de nesten 15 årene. Med det kan norske bønder miste verdifullt proteinfôrstoff i framtiden og i tillegg få en langt høyere belastning for å bli kvitt kadaver, SRM og andre fraksjoner biogassindustrien ikke kan utnytte.

Avtalepartene bør være enige om at proteiner som alternativt kan gå til mat eller fôr må unngås i biogassproduksjon. I Danmark har «Klimapartnerskabet for Fødevare- og Landbrukssektoren», anbefalte i 2020 av:

-det gjennom en sertifiseringsordning, der sikrer sporbarhet, at produksjonsforøgningen alene sker ved øget anvendelse av husdyrgødning, halm, kløvergæs og restprodukter, der registreres som avfald, fordi de ikke i praksis kan anvendes højere i avfaldshierarkiet, eksempelvis til foderproduksjon.

Energi- og miljøkomiteen bør slå fast det samme for Norge.

Avtalepartene bør bli enige om tilsvarende formuleringer for Norge.

Innfraktordningen – mer enn nok i potten

KLF oppfatter dagens fraktordning slik den er utformet og tilrettelagt, som en generell prisnedskrivning av inntransport av dyr til slakt. Beløpet det enkelte slakteri mottar er til en stor grad avhengig av hvor slakteriet er plassert i forhold til andre slakterier. Produsenter som er lokalisert geografisk i forhold til slakteriet slik at de faktisk utløser tilskuddet som bevilges slakteriet, har ingen mulighet til å ha innsyn i hvilken grad de selv nyter godt av det. Det forhold at nær 100 kommuner er avvirket med de konsekvenser det har for endringer i modellen, og slik sett betydningen av den enkeltes bondes distanse fra nytt kommunesenter, ikke har utløst noen reaksjoner, sier sitt. Ordningen framstår i hovedtrekk som en ren nedskrivning av de totale transportkostnadene hos det enkelte slakteri, og i svært liten grad en målrettet effekt for å hjelpe

produsenter med lang transportdistanse til varemottaker. Og slik ordningen er utformet i dag kan den bidra til nedlegging av slakterier.

KLF anser det ikke nødvendig med en generell økning av fraktsatsene, men er åpne for en reduksjon slik vi tok til orde for da ordningen ble gjennomgått sist.

RÅK

RÅK-ordningen er en god ordning for den delen av matvareindustrien som produserer industrielt bearbejdede varer i Norge. Disse varene er underlagt EØS-avtalens protokoll 3. RÅK-ordningen muliggjør at det kan være fri konkurranse for ferdigvarer over landegrensene til tross for ulike råvarepriser i landene. Skal norske arbeidsplasser og produkter med norske råvarer vinne fram i konkurransen, må RÅK-tilskuddene reelt utjevne råvareprisforskjellene, utover hva tollsatsene på RÅK-varer dekker. Det er viktig at de store varegruppene, som pizza og supper/sauser, fortsatt blir prioritert i ordningen.

Markedet for RÅK-varer øker hele tiden. Det blir stadig mer sammensatte og spesialiserte produkter som krever spesialiserte, ofte unike, råvarer. En forutsetning for at norske råvarer benyttes til RÅK-produkter, er at slik industri velger å være etablert i Norge. Derfor er det viktig at avtalepartene er med og bidrar til at slik industri ikke opplever unødvendige og/eller uforutsigbare andre kostnader som reduserer motivasjonen for å være etablert i Norge. Å tilrettelegge for større fleksibilitet i praktisering av tollvernet for råvarer som norsk RÅK-industri må importere uansett, fordi disse varene ikke finnes norsk produksjon, er et slik tiltak.

Politiske signaler gir tydelig uttrykk for at RÅK-industrien skal sikres konkurransekraft gjennom råvarepriskompensasjon, og at det også skal være midler for å ta hensyn til svingende volumer, råvarepriser og valutakurser.

I praksis blir ikke alle RÅK-varer sikret råvarepriskompensasjon. Dette fordi en råvare og/eller en ferdigvare ut fra gjeldende regelverk ikke nødvendigvis er berettiget slik kompensasjon. Et eksempel på dette er *kjølte og fryste ferdigretter*. Her får retter basert på pasta prisnedskrivningstilskudd for bl.a. kjøtt, egg og melkeråvarer, mens retter som er basert på ris ikke får tilskudd for innhold av de samme råvarene selv om begge typene ferdigretter er RÅK-varer.

Dette innebærer en konkurranseulempe for norskbasert RÅK-industri og er et tapt marked for norske bønder. Avtalepartene bør igangsette et arbeid som bidrar til at norsk råvareproduksjon kan konkurrere om dette markedet også.

KSL

KSL er bransjens felles kvalitetssystem for dokumentasjon av produksjon på gården. I landbruks- og matindustrien finnes en rekke varemerker, merkeordninger etc. Det er viktig at innretningen i KSL-arbeidet er slik at KSL kan brukes som revisjonsløsning for alle disse. Gjennom tidl. Matmerk er det en sterk kobling mellom KSL og Nyt Norge. Det er bra at KSL kan levere den dokumentasjon som Nyt Norge-merket forutsetter. På samme måte må KSL også kunne levere dokumentasjon for å understøtte andre merker eller ordninger i den grad slike forespørsler kommer.

Tilskudd til økologisk produksjon

Tilskuddsordninger og satser som har blitt etablert for å gi nødvendig ekstra tillegg til økologisk produksjon, for å kompensere for dårligere produksjonsevne, bør gjennomgås. De økologiske «produksjonsulempene» er langt mindre i dag enn de var for få år siden. For eksempel er effektiviteten når det gjelder egg fra økologiske produksjon, nesten like god som for konvensjonell produksjon. Det kan derfor synes urydig at det trengs et langt lavere hønetall for å oppnå avløsertilskudd for konvensjonell drift.

Kjøtt- og fjørfebransjens Landsforbund er opptatt av at vi fortsatt har vekst i det økologiske segmentet, og at behovet skal dekkes av norsk produksjon.

Fellesløsninger

Avtalepartene har lang tradisjon for å balansere mellom jordbruksavtale og omsetningsavgift for å finne hensiktsmessig finansiering av ønskede tiltak. Med de bransjeovergrepene temaene som er nevnt, må en gjennom jordbruksavtalen finne løsninger for finansiering av landbrukets andel i bransje- og verdikjedarbeidet med disse sakene. Og avtalepartene må tilrettelegge for at omsetningsavgift i større grad enn i dag kan benyttes til slike formål.

I det lange løp finansieres alle kostnader i verdikjeden gjennom en kombinasjon av å «ta» fra råvareledet og å hente mer fra sluttmarkedet. I Norge, med sterke samvirkeorganisasjoner i alle sektorer, er det ingen risiko for at fellesfinansiering gjennom omsetningsavgift vil belaste bøndene mer enn om finansiering skjer via mellomledd i verdikjeden. Når samvirkeorganisasjonene i tillegg er markedsledere, vil prinsippene for hvordan samvirkene fastsetter utbetalingsprisene, sikre at det er indifferert for bonden hvor trekket legges.

Klimasmart landbruk – insentiv til bønder som foretar klimaanalyse

Klimaavtalen mellom faglag og regjering, Landbrukets klimaplan og Klimameldingen legger alle føringer for at det nå tas grep for å trappe opp bruken av verktøy og løsninger som er blitt utviklet til dette formålet.

Muligheten til å beregne CO₂ (ekvivalenter) pr gårdsbruk for alle gårdsbruk nærmer seg raskt. Gjennom Klimasmart Landbruk og Klimakalkulatoren får næringen det verktøyet som gjør at norsk landbruk kan ta ned klimagass-utslippet uten å ta ned produksjonen. Dersom oppslutningen blir stor nok, raskt nok!

KLF oppfordrer avtalepartene til å innføre en incentivordning som stimulerer norske bønder til å foreta en årlig total klimagass-utslippsanalyse av gårdene samt utarbeide en tiltaksplan med sikte på reduksjon av utslippet. Avtalepartene må definere krav til innholdet i en slik analyse og plan som må utløse en positiv økonomisk effekt for bonden.

Konkret foreslår KLF at avtalepartene innfører en midlertidig ordning der bønder som kan dokumentere gjennomført klimaanalyse i 2021 får halvert bunnfradraget for tilskuddene. Samtidig besluttet ordningen med halvert bunnfradrag påfølgende 3 år for de som kan dokumentere årlig klimaanalyse og foreliggende tiltaksplan.

I perioden tiltaket gjelder kan Klimasmart landbruk maksimalt fakturere 750 kr/år i abonnement fra produsenter som benytter kalkulatoren.

Dataflyt og nye bransjemuligheter

Mellom landbruket, varemottakene, matindustrien og myndighetene utveksles store mengder data av mange slag, til ulike formål og av ulik strategisk betydning. Med revolusjonen som har skjedd innenfor internett og skyløsninger, har informasjonsstrømmen fra landbruket og matindustrien blitt vesentlig utvidet gjennom «internet of things». Dette har synliggjort både den gjensidige avhengigheten bønder, industri og offentlige myndigheter har til hverandre. Denne avhengigheten er 100 prosent dersom en ønsker å utnytte det fulle potensialet som ligger i sømløs forflytning av data gjennom «once only-prinsippet»,

Utviklingen medfører nye og uante muligheter for alle parter, både horisontalt og vertikalt i verdikjeden så vel som aggregerte på ulike nivå. KLF er opptatt av at det tas initiativ, og legges til rette for at slike data så langt som mulig ikke «privatiseres», men at det etableres bransjeløsninger som sikrer alle lik tilgang til grunndataene. Landbrukets Dataflyt SA er et avgjørende verktøy i så måte; blant annet for å få Klimakalkulatoren på plass med digital informasjons-overføring og er sentral også for driften av KSL.

Omsetningsrådet pålegges i dag bruk av omsetnings-avgift til å finansiere KSL, Nyt Norge og økologisk markedsføring. KLF foreslår at avtalepartene, på samme måte pålegger Omsetningsrådet å dekke definerte utviklingsutgifter i Landbrukets? Dataflyt SA.

OPS-Landbruk – statlige etater må få bidra mer når de ser nytteverdien

KLF er glad for at LMD og begge faglag nå er med i OPS-Landbruk. Arbeidet er godt i gang og det er kartlagt et betydelig antall mulige tiltak. Mange av disse vil medføre en betydelig forenkling og innsparing, også i statlige etater.

Arbeidet må oppfattes som et betydelig dugnadsarbeid. Samtidig utløser all aktivitet kostnader; ikke alltid er arbeidskostnader enkeltaktører må påta seg for at andre skal oppnå gevinst. Før vi ser at dette jevner seg ut mellom aktørene over tid, er dette en liten hump i veien.

KLF registrerer at alle de statlige etatene som deltar i arbeidet ser gevinstene i å få utløst mange av tiltakene. Samtidig opplever vi at Landbruks- og matdepartementet begrenser etatenes mulighet i å gå videre, herunder det å føre med fellesfinansierte tiltak.

Jordbruksavtalen bør slå fast at Landbruks- og matdepartementet skal tilrettelegge for at de statlige etatene reelt sett får større anledning til selv å vurdere om de økonomiske engasjementene og forpliktelsene de tar i OPS-samarbeidet.

KLF ser andre i statligesektor som for eksempel FHI, som bruker millionbeløp på å støtte det private EAT-arbeidet. Det bør derfor være helt uproblematisk at de statlige etatene selv beslutter ressurs-bruken mot OPS der de selv er med å styre prosjektet.

Opplysningskontorene

Etter at 3-4 veldig turbulente år for opplysningskontorene er avsluttet, fremmer regjeringen i Klimaplan 2021-2030 å sette i gang diskusjonen om disse igjen. Opplysningskontoret for Egg og Kjøtt (OEK) har nå bidratt til sammenslåing av kontorer med å slå seg sammen med Opplysningskontoret for Brød og Korn. Dette opplysningskontoret har gjennom flere år dreid deler av sin aktivitet mot tema som bidrar til å sikre det langsiktige fundamentet for et stort norsk landbruk og konsum av landbruksprodukter; omdømme, dyrevelferd, klima/bærekraft og ernæring.

Denne jobben er det svært viktig for landbruket at blir gjort godt og kommunisert forståelig til forbrukerne. Avtalepartene bør etter vårt syn i årets avtale ikke legge inn føringer verken til omstilling, utredning av omstilling eller kostnadskutt i opplysningskontorene. Unntatt fra dette er eventuelt OFG, der finansiering gjennom ordinær omsetningsavgift og ikke over avtalen, bør utredes.

Dyrevelferdsmotivert avvikling med standardisert løsning

Noen ganger oppstår situasjoner som medfører at det nødvendig å avvikle husdyrhold av dyrevelferdsmessige årsaker. Primært har dette til nå kommet i forlengelsen av vedtak fra Mattilsynet. Som en følge av innføring av dyrevelferdsprogrammer vil det i framtiden oppstå situasjoner der det er behov for å slakte/avvikle besetninger med dårlig dyrevelferd uten slike vedtak. Dette vil være slakt som ikke skal inn i ordinær varestrøm, men som vil ende opp hos Biosirk. Avliving ved ordinært slakteri medfører at store slaktekostnader påløper ved avviklingen.

Omdømmemessig er det også en utfordring for slakteriene å hente dyr fra avviklingsbesetninger. De beskyldes blant annet for å «snike» til seg en billig råvare som de sender inn i ordinær varestrøm.

Dyrevelferdsprogrammene, som nå etter hvert kommer på alle dyreslag, er eksempel på en kollektiv satsing for å løfte bransjens omdømme gjennom å vise at ansvar tas for å løfte dyrevelferden. I forlengelsen av dette bør det utredes om det kan være hensiktsmessig at det tydeliggjøres at næringen også tar et kollektivt ansvar for å avvikle besetninger når det er nødvendig. Og at det gjøres på en måte som markerer at kjøttet ikke kommer inn i varestrømmen.

Avtalepartene bør bevilge midler til å få utredet om Biosirk (som i dag har en nasjonal avtale med Mattilsynet om BSE-prøvetaking på kadaver) kan etablere en forenklet avlivingsløsning tilpasset god dyrevelferd for slik utrangering av besetninger ved sviktende dyrevelferd og sykdommer. Finansieringen når en slik avlivingsløsning ev. benyttes må være via Mattilsynet når de har fattet vedtak og via omsetningsavgift når avviklingen skjer uten MT vedtak, men som en konsekvens for å beskytte næringens omdømmebygging gjennom DVP'ene.

[Bærekraft må være nøkkelordet som er sterkere enn klima](#)

I Klimameldingen kan det lett virke som om det kun er klimagassutslipp som kommer inn under begrepet bærekraft; men det er avgjørende og viktig at bærekraft i tillegg omfatter sentrale element som optimal bruk av norske ressurser til matproduksjon, biomangfold, arbeidsplasser og økonomi i hele verdikjeden, kulturlandskap og produksjon av fellesgoder fra landbruket med mer.

Gjennom matkonsumet vårt bør vi tilstrebe at «eksport» av klimagassutslipp begrenses. I meldingen skriver regjeringen: *Hovudoppgåva jordbruket har er å produsere mat, og utsleppa frå jordbruket kan ikkje fullt ut fjernast.*».

Anerkjennes alle FNs bærekraftsmål, blir spørsmålet; *Hvordan kan de norske naturressursene utnyttes best mulig med så lave klimautslipp som mulig, for å nå flere av FNs bærekraftsmål?*

Avtalepartene bør igangsette en utredning hvordan dette kan gjøres som et grunnlag for framtidig vridning/justeringer av ordninger inn under Jordbruksavtalen. Det er verken forsvarlig eller tilstrekkelig at klima skal bli den overordnede faktoren for tilpasningen av norsk landbruk og framtidig sikring av norsk matforsyning

[Ernæring og kostholdsråd](#)

Norsk kjøtt- og eggkonsum er i dag om lag på kostholdsanbefalingene. Det arbeides med nye råd i NR2022 som kanskje kan tre i kraft et år eller to etterpå. Danmark har nettopp foreslått nye råd; råd som langt på vei følger EAT-dietten, som, overført til Norge, nærmest vil kunne halvere det norske kjøtt- og eggforbruket. Forslagene må forstås mer i et klimaperspektiv enn i et ernæringsperspektiv.

KLF ser at det samme er i ferd med å skje – klimaspørsmålet trekkes inn i ernæringsarbeidet og vegan-interessene får dominere kostholdarbeidet.

Ernæringsråd à-la Danmark vil ha dramatisk betydning for norsk landbruk generelt og animalsk produksjonsområder spesielt.

Avtalepartene bør drøfte hvordan en så viktig rammebetingelse for omfang og innhold i jordbruksavtalen som ernæringsrådene er, skal håndteres i jordbruksavtalesammenheng.

[Matvaresikkerhet og beredskapsløsninger](#)

Pandemien har vist oss både hvor viktig verdikjeden for mat er og hvor godt den faktisk fungerer i krevende situasjoner. Det er ikke uten grunn at hele kjeden er definert som «samfunnskritisk personell».

KLF oppfatter at Landbruks- og matdepartementet i denne tiden har gjort en bra jobb i å informere, bistå og samarbeide med alle bransjeaktørene. Samtidig er det Nærings- og fiskeridepartementet som har ansvaret for forsyningsikkerheten.

KLF oppfatter dette nærmest som om forsyningsikkerheten for mat i hovedsak handler om et logistikk-spørsmål for transport. Det er langt fra tilfellet; biologiske prosesser kombinert med en tilnærmet «just in time»-forsyning til industrien av ferske slakt og egg, er noe ganske annet. Skal forsyningskjeden fungere og opprettholdes over tid, er det vesentlig at beredskapen er «på» i hele verdikjeden.

KLF oppfordrer at avtalepartene, med utgangspunkt i erfaringene fra covid-19-arbeidet, utreder hva som fungerte som hensiktsmessige planer og løsninger for å sikre en god og gjennomgående beredskap i hele verdikjeden for norsk mat i tilsvarende framtidige situasjoner.